

8. **Sokolova I.V.** Problems continuous professional education: research Thesaurus: Science. Vidanov / APN Ukrayiny. In-t pedahohichnoyi osvity i osvity doroslyx, MON. Mariupol»s»kyj derzh. humanitarnyj un-t – Kyiv – Mariupol»: 2010 – 299 p. (in Ukrainian)

9. **Svitlana Tsiura.** Peculiarities of methodology in comparative pedagogical research Porivnyal»no-pedahohichni studiyi. – № 2–3 (16–17), 2013. – S. 7–13. (in Ukrainian).

Iryna Sokolova

NAUKOWE PODSTAWY BADAŃ KOMPARATYSTYCZNYCH W SZKOLNICTWIE

W artykule scharakteryzowano badania komparatystyczne; wymieniono metody stosowane w badaniach pedagogicznych, które niezbędne są do zrozumienia kategorii, a także do uzasadnienia zjawisk i procesów zachodzących w systemach edukacyjnych w różnych krajach. Wyjaśnione zostały podstawowe, paradygmatyczne i instrumentalne podejścia do badań zagadnień szkolnictwa wyższego, z uwzględnieniem funkcji – epistemologicznych, szacunkowych, funkcjonalno-technologicznych.

Słowa kluczowe: wykształcenie wyższe; badania porównawcze – komparatystyka; analiza porównawcza; podejście naukowe.

Irina Sokolova

SCIENTIFIC APPROACHES FOR COMPARATIVE EDUCATION STUDIES

The paper centers on a comparative study as an effective interdisciplinary research strategy. A set of scientific approaches to comparative educational research is grounded to understand phenomena and processes taking place in the educational systems of different countries. Epistemological integrity and constant methodological reflection of scientific pedagogical knowledge is found in the article. The peculiarities of the implementation of basic, instrumental and paradigmatic approaches in research problems of higher education based on predefined functions – epistemological, assessment, functional and technological are disclosed. Systemic, systematic and historical synergy approaches ensure quality of the research program to justify the methodology and techniques of comparative educational study. Paradigmatic approaches (cultural, axiological) determine the processes of development, reform and modernization of higher education in society. Instrumental approaches (historiography, historical, comparative, hermeneutic, narrative, thesaurus) have an efficient algorithm for solving a standardized research tasks. It is concluded that productive scientific approaches of comparative study is the basis for the unification of principles, methods in the integrity and extend the area of study of the phenomenon – higher education.

Keywords: higher education; comparative study; comparative analysis; scientific approaches.

Рецензенти

Н. Мачинська – д. пед.н, доц.

Т. Коваль – д. пед. н., проф.

Стаття надійшла до редакції 27.11.14

УДК 37.015.3:378

Неоніла Побірченко

ПСИХОЛОГО-ДОСЛІДНИЦЬКІ ПОЗИЦІЇ В ОСВІТОЛОГІЇ

У межах психологічних наукових категорій освіти, діючих сучасних підходів – кооперативного, комунікативного, когнітивного (інтелектуального), міждисциплінарного – розглянуто сутність змісту психологічних дослідницьких позицій в освітології. Окреслено коло базових понять, де обґрунтовано їх інноваційну актуальність.

Ключові слова: дослідницька позиція; консультативно-орієнтоване спілкування; освітологія; партнерські взаємини; рефлексивне мислення.

Актуальність дослідження. Настав час вносити якісно-раціональні зміни в освітню сферу сучасного суспільства. Актуалізується професійна підготовка фахівців на міждисциплінарних зв'язках та розробка напрямів професійної багатопрофільної освіти. Людина у наукових дослідженнях визначилися суб'єктом вибору професійної діяльності. Чітке усвідомлення таких наукових позицій дозволяє

кожному реалізовувати власний інтелектуальний, характерологічний, емоційно-вольовий потенціал в умовах взаємовигідних партнерських стосунків.

Зростання суспільної потреби в історії якісної освіти завжди було і буде стимулом життєдіяльності людини. Це відобразилося і на соціальному запиті щодо визначення психологічно-дослідницьких позицій нової науки – освітології – що є необхідною

для модернізації сучасної освіти. Терміном «дослідництво», що є вихідним від «дослідження» визначено пізнавально-орієнтований простір пошуку суб'єктом необхідної для його дослідження інформації. Дослідницькі психологічні позиції в освітології все активніше включаються у вирішення прикладних задач, що ставляться соціальною та приватною сферою освіти перед особистістю в її пізнавальних пошуках нових наукових напрямів.

Освітологія як новий напрям у сучасній освіті є затребуваним дослідженням самою соціально-економічною практикою освіти. Традиційним підходом до визначення історії освіти як витоку ідей для сучасної освіти закладено багатогранність змісту її психолого-дослідницьких основ. Дослідження, якими користуються у професійній підготовці сучасного фахівця, набувають нового цільового змісту та форм організації. У результаті виникнення нових наукових напрямів дослідження в освіті загострюються протиріччя між досягненнями різних наукових напрямів, зокрема, між тими, що продиктовані потребами суспільства. Згідно авторського наукового підходу, оптимальним вирішенням таких протиріч, що позитивно впливатиме на духовний стан та емоційне благополуччя людини в новій освіті, можуть стати визначені психолого-дослідницькі позиції в освітології.

Слід підкреслити історичні факти про те, що в освіті склався особливий вид діяльності – пізнавально-орієнтоване дослідництво. В такий спосіб людиною створюється пізнавальний простір з організацією умов для взаємодії її внутрішніх прагнень з зовнішніми об'єктами. Дослідництво спрямовано на пізнання, засвоєння і передачу із покоління в покоління накопиченого досвіду, знань, культури. Дослідництво відноситься до провідних видів діяльності на кожному етапі життєдіяльності людини. Завдяки дослідництву у людини розвивається інтелектуальна, емоційна, моральна сфера тощо. На результатах дослідництва моделюються певні пізнавальні ситуації, виникають конфлікти в стосунках, ставленнях та відношеннях до нових ідей в освіті. Таким чином, дослідництво як орієнтувальний простір пізнання новизни в освіті функціонує як форма навчання, метод, шлях розвитку науки. В умовах дослідництва відбувається не лише реальне засвоєння предметного світу, але й формування і удосконалення основних психічних процесів – сприймання, мислення, уява, закладаються основи довольного управління власною поведінкою, засвоєння соціальних норм і правил поведінки, формування практичних навичок і умінь. Тому важливим практичним завданням психологічного дослідництва є розробка для освітології об'єктивної позиції «Я», що стосується побудови власного образу і адекватного йому образу іншої людини. Можливо, першоосновою такої дослідницької позиції в освітології будуть

рефлексивно-мисленнєві дії, що підтримують взаємодію між людьми, є ознакою адекватності їх індивідуально-психологічних особливостей в розумінні один одного. Побудова такої позиції вимагає від людини сформованого рефлексивного мислення. Далі за поняттям «рефлексивне мислення» розкрито три його значення, що забезпечують розуміння людиною свого партнера у виконанні спільних завдань діяльності. Значущість рефлексивного мислення відображено предметним змістом самопізнання; критичним ставленням до змісту, методів пізнання новизни; діями самоконтролю та самооцінки.

Особливою функцією простору дослідництва є розвиток раціонально-пізнавальних, інтелектуальних можливостей людини, які складають основу свідомої діяльності. Інтелектуальні можливості людини в дослідництві виявляються в її здібностях швидко і ефективно оволодівати різнообразним змістом інформації. Дослідництво формує здатність до швидкої орієнтації в умовах мобільного навчання. Людина в стані дослідництва набуває здатності абстрактного та логічного розуміння причинно-наслідкових зв'язків. Дослідництво в інтелектуальному супроводі сприяє розвитку умінь адекватно використовувати свої знання і досвід у вирішенні складних мисленнєвих задач і проблемних ситуацій. Інтелектуальне дослідництво в освітології формується і розвивається на основі змін, що відбуваються в суспільно-історичній практиці. Рівень інтелектуального потенціалу в дослідництві залежить від соціально-економічних умов життя людини. Зауважимо, спостерігається залежність інтелектуальних здібностей людини в дослідництві від емоційно-вольових якостей особистості.

Психологічна діяльність – це діяльність специфічна. Провідною її особливістю є те, що предметом праці психолога є дослідження особистості іншої людини. До специфіки психологічної діяльності можна віднести і те, що вона будується за законами консультативно-орієнтованого спілкування. Змістом психологічної позиції такого спілкування відображено схему «суб'єкт – суб'єкт» в будь-якій професійній діяльності.

Психолого-дослідницькі позиції в освітології за змістом та функціями – багатопрофільні. Їх призначення в організації супроводу дослідження цілісності особистості. За змістом такого супроводу складається той життєво-діяльнісний простір, в якому людина постійно знаходиться в діалозі із своїм здоров'ям, формує в собі уміння підтримувати ділові міжособові взаємини. Науково-визначені психолого-дослідницькі позиції в освітології – це формування у людини почуттів приналежності до завдань та потреб нової організації господарювання в суспільстві – ринкової економіки. Психолого-дослідницькі позиції в освітології – це програма формування у людини системи ставлення до вирішення проблем нового суспільства.

Важливі кроки в реалізації таких актуальних практичних завдань зроблено багатьма дослідниками, шляхом введення в сучасний освітній простір нового наукового напрямку – освітології (Побірченко Н. С., 2000; Сухомлинська О. В., 2002; Фурман А. В., 2005). У статті ми зосереджуємося на тих психологічних позиціях, що закладено в історії освіти та продовжують наповнювати актуальний зміст освітології сьогодення. Йдеться про теорії Л. С. Виготського щодо дослідництва в науці: «закономерность в смене и развитии идей, возникновение и гибель понятий, даже смена классификации и т. п. – все это может быть научно объяснено на почве связи данной науки 1) с общей социально-культурной подпочвой эпохи; 2) с общими условиями и законами научного познания; 3) с теми объективными требованиями, которые предъявляет к научному познанию природа изучаемых явлений на данной стадии их исследования, т. е. в конечном счете – с требованиями объективной действительности, изучаемой данной науки; ведь научное познание должно приспособляться, применяться к особенностям изучаемых фактов, должно строиться согласно их требованиям...» (Виготский Л. С., 1984, с. 302).

Дослідницька позиція С. А. Ананьїна щодо трудового виховання молоді та педології (1925 рік) зосереджена на ролі праці для людини – «праці, що в ній як найповніше прагне виявитися особа трудящого та його потреба працювати суспільству на користь. Праця стає осередком індивідуального та колективного життя...» (Ананьїн С. А., 2003, с. 223).

С. А. Ананьїн, досліджуючи наукову практику вченого Є. Бургера визначив ознаки поняття «праця», підтримав наукову позицію свого колеги щодо класифікації значення праці для людини, природи самої праці тощо. До таких позицій вченим віднесено наступні напрями трудового виховання: перший – гігієнічний напрям – праця сприяє здоров'ю; другий – дидактична течія – «...щоб наука була повноцінною, учень повинен працювати»; третій напрям надає праці «виховального значення»; четвертий – натуралістичний напрям – вихованням враховуються «природні, індивідуальні й соціальні чинники»; п'ятий напрям – «індивідуалістичний» – основне завдання виховання – розвиток усіх своєрідних нахилів і сил; шостий напрям – «самодіяльність» – обов'язкова умова індивідуального розвитку; сьомий напрям – «соціальний» – праця – найбільший засіб соціального виховання.

Сьогодні наука не забуває про термін «педологія». У своїх працях професор С. А. Ананьїн окремо розглядає термін «педологія» на позиціях американського вченого Холла Оскара (1893 р.). Педологія як особливе явище в наукових напрямках освіти вченим розглядається «як наука, метою якої є всестороннє вивчення дитини». Така наукова думка не отримала широкого застосування в освіті тільки тому, що наукові протиріччя в освіті вирішувалися лише у межах «виховання дитини».

Вчені-історики освіти продовжували розробляти дослідницькі позиції щодо організованого виховання «дитини». На основі аналізу результатів таких досліджень узагальнено позиції про те, що «ребенок своеобразное существо, и, как такое, в меру и силу своеобразия, должен найти и свое особое место в науке о человеке вообще». Таким чином, терміном «педологія» об'єднувалося три науки: в одній науці предметом вивчення була дитина «сама по собі», в другій – «дитина складала об'єкт виховання», в третій – предметом науки визначилося «виховання дитини».

Результати аналізу представлених вище наукових надбань в історії освіти, актуалізували проблеми, які потребують поглиблених розробок у сучасних психолого-дослідницьких позиціях освітології.

Висновки. Аналіз результатів теоретичного співвіднесення здобутків історії освіти і тих наукових підходів, в умовах яких розвиваються психолого-дослідницькі позиції освітології дає підстави здійснити такі висновки.

Виявлені в історії освіти окремі наукові факти дослідження тісно пов'язані з теоретико-методологічними дослідженнями позицій освітології. Сутність таких позицій у статті трактується навколо двох проблем: створення цілісності освіти (закономірності інтенсивного наукового підходу до розвитку освіти за Л. С. Виготським) та проблема розробки класифікаційної характеристики у визначенні ролі трудового виховання молоді. Виділені саме такі складники психолого-дослідницьких позицій освітології, на нашу думку, можуть бути невід'ємною частиною неперервної освіти в професійній підготовці майбутніх фахівців освітологічної сфери.

У реалізацію психологічного змісту дослідницьких позицій освітології на основі історичних досліджень освіти вкладено прогнозовані результати подальших досліджень особливостей пізнавального пошуку; ставлення майбутніх фахівців до нових наукових напрямів сучасної освіти; розвиток здатностей особистості моделювати власні образи типу: «Я» – інноваційно-професійний фахівець; «Я» – соціально-успішна особистість. Моделі ефективного професійного навчання в засадах освітології.

Таким чином, перспективами освітологічних досліджень є позиції поглибленого вивчення наукових досягнень та їх визначень на функціонально-якісному рівні засад освітології; удосконалення наукових вимірів освітології шляхом розширення психодіагностичного інструментарію.

Пропозиції. До здобутків історії освіти у статті віднесено окремі ключові компетентності, якими здатний оволодівати випускник вищої школи: когнітивна, операційна, контрольно-оцінювальна та практично-пізнавальна. Відповідно до названих вище здобутків історії освіти визначено якості особистості, завдяки яким забезпечується

її професійний розвиток – цілеспрямованість, вимогливість до себе та інших, інтуїтивне мислення, енергійна наполегливість, активна ініціатива, рефлексія тощо.

У розвитку історії освіти дієвою була і залишається наукова позиція: «знання від результатів дослідження». Хоча багато науковців може сказати, що в результаті дослідження немає нової інформації з гуманітарної освіти, та це не так. Саме гуманітарна освіта є витокком таких пріоритетних нових наукових напрямів, як освітологія.

Виявивши ефективність сучасних наук про людину та її діяльність, через аналіз результатів досліджень, практичних витоків, можна офіційно надати психології, філософії, соціології і педагогіці престижного статусу наук.

Звісно, на основі вище описаних здобутків історії освіти, визначених якостей особистості та наукових пріоритетних позицій освітології можна створити

для викладачів і студентів лабораторію для поглибленого дослідження проблем, які потребують наукового професійно-діяльнісного обґрунтування.

Так, тепер в центрі науки і освіти виникла проблема збереження здоров'я людини і все те, що забезпечує їй життєвий добробут. Цю проблему можна досліджувати в колі гуманітарних наук спільно з природничо-технічними, юридичними, економічними теоріями, що стверджують міждисциплінарний принцип професіоналізації в освіті.

Експеримент – це не лише «прочитав – проаналізував – створив – написав – склав іспит», а усвідомлена відповідальна, кооперативна, партнерська співпраця, якої вимагає підготовка висококваліфікованих фахівців.

Завдяки освітології та її сучасних досліджень можна стверджувати вимогу щодо якісної професійної підготовки фахівця освітолога вже в сьогоденних умовах університетської багатопрофільної освіти.

Література

1. **Ананьїн С. А.** Трудове виховання. Його минуле і сучасне / С. А. Ананьїн // Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина XIX – XX ст.) : Хрестоматія / наук. ред. О. В. Сухомлинська ; упоряд.: Л. Д. Березівська та ін. – Київ : Науковий світ, 2003. – 418 с. – С. 223.
2. **Выготский Л. С.** Собрание сочинений: в 6-ти томах / Л. С. Выготский. – М.: Педагогика, 1982 – 1984 г. – Т. 1. – С. 302.
3. **Дмитерко Н.** Рефлексивне мислення в контексті теоретичного та емпіричного пізнання психічної реальності / Наталія Дмитерко // Психологія і суспільство. – 2005. – №4. – С. 93-97.
4. **Макаров Р. Н.** Человек и цивилизация в свете науки XXI века: Энциклопедический справочник / Р. Н. Макаров. – М., 2006. – 1154 с.
5. **Побірченко Н. С.** Питання національної освіти та виховання в діяльності українських громад (друга половина XIX – початок XX століття) / Н. С. Побірченко. – К.: Науковий світ. – 2000. – 331 с.
6. **Сухомлинська О. В.** Періодизація педагогічної думки в Україні: кроки до нового виміру / О. В. Сухомлинська // Розвиток педагогічних і психологічних наук в Україні 1992- 2002., Ч. I. – Харків: ОВС, 2002. – С. 37 – 54.
7. **Фурман А. В.** Модель повноцінної інноваційної діяльності в освітній сфері суспільства / Анатолій Фурман // Освіта і управління. – 2005. – Т. 9, № 4. – С. 24 –37.

References

1. **Ananjin S. A.** (2003) Labor education. Its past and present. O. V. Sukhomlynsjka (Eds.) Little-known source of Ukrainian pedagogy (the second half of XIX – XX centuries) : Reading-book. Kiev: Naukovyj svit, 223. [in Ukrainian].
2. **Vygotskij L. S.** (1982 – 1984) Collected works: in 6 volumes. M.: Pedagogika. Vol.1, 302. [in Russian].
3. **Dmyterko N.** (2005) Reflective thinking in the context of theoretical and empirical cognition of the psychic reality. *Psychologhija i suspiljstvo*, 4, 93 – 97. [in Ukrainian].
4. **Makarov R. N.** (2006) Man and civilization in the context of the XXI c. science. M., 1154. [in Russian].
5. **Pobirchenko N.** (2000) The question of the national education in the activities of the Ukrainian communities (second half of the XIX – beginning of the XX c.). K.: Naukovyj svit, 331. [in Ukrainian].
6. **Sukhomlynsjka O. V.** (2002) Periodization of pedagogic thought in Ukraine: steps towards a new dimension. *Rozvytok pedaghoghichnykh i psykhologhichnykh nauk v Ukrajinі 1992 – 2002. Part I.* Kharkiv: OVS, 37 – 54. [in Ukrainian].
7. **Furman A. V.** (2005) The model of the complete innovation activity in education sphere of society. *Osvita i upravlinnja*, Vol. 9, 4, 24 – 37. [in Ukrainian].

Neoniła Pobirczenko

PSYCHOLOGICZNO-DOŚWIADCZALNE PODSTAWY OŚWIATOLOGII

W ramach psychologicznych badań współczesnych podejść w edukacji – kooperacyjnego, komunikacyjnego, kognitywistycznego (intelektualnego), interdyscyplinarnego – przeanalizowano teoretyczne podstawy oświatologii. Zdefiniowane zostały podstawowe pojęcia i uzasadniona ich innowacyjność.

Słowa kluczowe: *podjęcie badawcze; komunikowanie zorientowane na doradztwo; oświatologia; relacje partnerskie; myślenie refleksyjne.*

Neonila Pobirchenko

PSYCHOLOGICAL AND RESEARCH ASPECTS IN EDUCOLOGY

Within the category of psychological science education, current date approaches – a cooperative, communicative, cognitive (intellectual), an interdisciplinary – the essence of psychological research content items in osvitologiya. Defined set of basic concepts, which proved their innovative relevance.

It was identified some scientific facts in the history of education that are closely related to the theoretical and methodological research of educology. The essence of these items is treated according to such issues: the creation of integrity of education (patterns of intensive scientific approach to the educational development by L. S. Vygotsky) and the problem of developing of the classification characteristics in determining the role of labor education of youth. These components of psychological and research aspects of educology, in our opinion, may be an integral part of lifelong learning in professional training of the future specialists in educological areas.

Thanks educology and its current research it can be argued the requirement for high quality professional training of educologist in the present conditions of university multi-disciplinary education.

Keywords: *research position; consulting-oriented communication; osvitologiya; partnerships; reflexive thinking.*

Рецензенти

О. Сергеєнкова – д. псих. н., проф.

Я. Гайда – д. хаб., проф. звичайний

Стаття надійшла до редакції 20.08.14